

STEPHAN KRAUSE <i>Zur Medialität des Mythos</i>	194
TAMÁS ÁBEL <i>Az írás elszáll, a szó megmarad. Az Aeneis medialitása</i>	207
SIMON ATTILA <i>Gorgók és Szirének. Beszéd és látvány versengése Lukianosz Egy teremről írott magasztalásában</i>	221
BEDNANICS GÁBOR <i>„Költői” képek. Adalékok két zárványszerű századfordulós életműhöz</i>	240
SZIRÁK PÉTER <i>A lélek és a véletlen. A medialitás nyomai a huszadik század elejének magyar művészetértelmezésében</i>	261
KÉKESI ZOLTÁN <i>A költészet és a technikai médiumok</i>	273
BÓNUS TIBOR <i>Érzékek heterogenitása – hang és kép testamentuma. A telefonról és a fényképezőgépről Proust À la recherche du temps perdu című regényében</i>	289
KRICSFALUSI BEATRIX <i>A hús helyzete. Vázlat a színház medialitásáról</i>	379
FODOR PÉTER <i>Hiszem, ha látom. Bret Easton Ellis: Amerikai pszichó</i>	398
HANSÁGI ÁGNES <i>A médium kora – A kor médiuma? A kánonok alakulásának mediális aspektusai</i>	411
<i>Névmutató</i>	427

Előszó

Jelen kötet egy 2003. szeptember 25–26-án, Debrecenben megrendezett kollokvium előadásainak írásos, legtöbb esetben kibővített változatait gyűjti egybe. Az ülészak, amely a kötettel megegyező címet viselte, egy az irodalomtudomány kultúraelméleti összefüggéseinek szentelt szakmai projektumba illeszkedik, amelyet Kulcsár Szabó Ernő irányításával az ELTE, a Debreceni Egyetem és a berlini Humboldt Egyetem oktatóiból, doktoranduszából és hallgatóiból álló, valamint alkalmanként csatlakozó munkatársakkal kiegészülő kutatócsoport végez. Ezt a több éve folyó munkát az irodalomtudományban Nyugat-Európában és a tengerentúlon az 1990-es években végbement, Magyarországon pedig feltehetőleg a küszöbön álló kultúra- és médiaelméleti fordulat felvetette kérdések és kihívások hívták életre, amelyek többek között az irodalomértelmező diskurzus ön- és tárgymeghatározásait is jelentős mértékben átalakították.

A kutatás ezt megelőző fázisaiban éppen ezért a – szűkebb értelemben vett – referenciális vagy a – tág értelemben vett – kulturális vagy ideológiai jelentésalkotás olyan összetevőire irányult a figyelem, amelyek hagyományosan esetlegesnek vagy legalábbis kétes érvényűnek mutatkoznak az irodalmár mindennapos praxisában, legalábbis ez utóbbin alapvetően a szövegek értelmezésének filológiai és hermeneutikai tevékenységét értve: elsősorban tehát az írásos/irodalmi kommunikációt meghatározó médiumok történetileg is változó teljesítményére, valamint az identitás, illetve a történeti vagy más jellegű idegenség tapasztalatának kulturális kodifikációira.* A jelen kötetben közölt tanulmányok pedig arra tettek kísérletet, hogy a kommuniká-

* Lásd elsősorban *Történelem, kultúra, medialitás*, szerk. KULCSÁR SZABÓ ERNŐ, SZIRÁK PÉTER, Bp., 2003, ill. *Identitás és kulturális idegenség*, szerk. BEDNANICS GÁBOR, KÉKESI ZOLTÁN, KULCSÁR SZABÓ ERNŐ, Bp., 2003.

ció ilyen – Hans Ulrich Gumbrecht jelzőivel élve – „néma” vagy „nem-hermeneutikai” síkjának és feltételeinek az esztétikai tapasztalatban betöltött szerepére, sőt akár, ha rendelkeznek ilyennel, esztétikai tapasztalatára vagy érzékelésük nem kommunikatív mintázatú formáira kérdezzenek rá. Az *esztétikai tapasztalat medialitása* kifejezés, aligha meglepő módon, literális értelemben meglehetősen komplex, jelen keretek között átfoghatatlan problematikát szólít meg, az itt egybegyűjtött munkák, melyek között egyaránt olvashatók esettanulmányok és néhány átfogóbb modellálási javaslat, e problematika irodalmi szövegekben jelentkező vagy reprezentált összetevőire helyezték a hangsúlyt. S noha ez nyilvánvalóan csak egy a probléma lehetséges megközelítései közül, ennek a súlypontnak a kirajzolódása talán éppen azt a ritkán megválaszolt kérdést helyezheti élesebb megvilágításba, hogy miként körvonalazható és kezelhető a medialitás egy olyan fogalma, amelyhez a technikai vagy technikatörténeti irányú vizsgálódások fölényesen optimista szcientizmusa felől kevésbé nyílik hozzáférés.

A szerkesztők

KULCSÁR SZABÓ ERNŐ

Az „*immateriális*” beíródás

Az esztétikai tapasztalat medialitásának kérdéséhez

„A szó volumene az a határ, ameddig öntevékenyen a nyelv alkot.”

(Humboldt: *Az emberi nyelv felépítésének különbözőségeiről...*)

„Az emberi természetesség művi dolog.”

(Plessner: *Az érzékek antropológiája*)

„[...] a megértetésnek mint olyanak egyáltalán nincs szüksége szerszámokra.”

(Gadamer: *Igazság és módszer*)

Az esztétikai tapasztalat bekövetkeztének átláthatatlan és immateriális eseménye annyiban bizonyosan összefügg a medialitás kérdéseivel, amennyiben talán az ember és világa közti közvetítettség ténye az egyedüli, amely közösen elismert előföltevésként van beírva a mai irodalomtudomány agnális diskurzusába. Kézikönyvi érvényre tett szert tehát a diszkurzív belátás, hogy „azzal a világgal, amelyben élnek vagy amellyel szembesülnek, az emberek nem közvetlenül állnak szemben, és hogy a tér nem üres az emberek és a világ között. Egyedül ez a »közötti(ség)«, illetve ami azt kitölti, határozza meg az emberek helyét a világban, teszi őket »szubjektumokká« és – megfordítva – ez hagyja a világot az ő világukká válni, tehát (olyan) valamivé, amit valamilyen módon (»mint valamit«) észlelnek, értelmeznek, amin keresztül megértésre jutnak másokkal és amibe cselekvőleg beavatkozhatnak.”¹ Ezt a *meglétében* egyezményesen elismert köz-

¹ Wolfgang STRUCK, *Soziale Funktion und kultureller Status literarischer Texte oder: Autonomie als Heteronomie = Einführung in die Literaturwissenschaft*, kiad. M. PECHLIVANOS, S. RIEGER, W. STRUCK, M. WEITZ, Metzler, Stuttgart–Weimar, 1995, 182.